

VERGİLENDİRMELİ GELİRLER POLİTİKASI

Doç. Dr. Ahmet YÖRÜKOĞLU*

GİRİŞ

Ülkemizdeki oranda olmasa bile hemen tüm gelişmekte olan ve bazı gelişmiş ülkelerde özellikle 1970'lerden beri devam eden bir enflasyon olayına yakından şahit olmaktayız. Yüzyüze kaldıkları bu sorunu çözebilmek için ülkeler bir yandan bazı kooperasyonlara giderken, bir yandan da yeni bazı yaklaşımlar üzerinde durmaya başlamışlardır. Bu yaklaşımlardan birisi de ilk olarak 1971'de H.C. Wallich ve S. Weintraub tarafından ortaya atılmış¹ ve 1978'den beri yeniden ele alınmış olan "Vergilendirmeli Gelirler Politikası"dır.²

Model basitce, ücret artışlarının, emeğin verimlilik artışından daha fazla olduğu ve fiyatlarla işsizlik artış oranlarındaki ilişkinin artık Phillips eğrisinin gösterdiğinden çok farklı olduğu düşüncelerinden kaynaklanmaktadır. Bunlardan birincisi talep artışının ve sonuç olarak da fiyatlardaki yükselmelerin, ikincisi de artan işsizliğe rağmen fiyatların da artmaya devam edebileceğinin ifadeleri olmaktadır.

Fiyat artışlarını önleyebilmek bakımından yukarıdaki değerlere doğrudan müdahalede bulunmak şüphesiz, eski gelirler politikasını uygulamaktan farklı görünmemektedir. Gelirler politikası ise, bilindiği gibi, piyasa mekanizmasının işleyişini bozması, ve bazı sosyal ve hukuki zorluklar ortaya çıkartması yüzünden kabul görmemektedir. Beraberinde getireceği ekonomik, sosyal ve politik problemler yüzünden, işsizlik oranının artırılması yoluyla stabilizasyonun sağlanması da artık zamanımızda bir çare olarak düşünülmemektedir. Zira talep artışını işsizlik oranının artırılması yoluyla düşürerek fiyat artışlarını yavaşlatmaya çalışmak herşeyden önce ülkeye çok pahalıya mal olacaktır.³

* Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

1. Bkz: 'Henry C. Wallich and Sidney Weintraub' "A Tax-Based Incomes Policy" *Journal of Economic Issues*, Cilt: 5, Haziran - 1971, S: 1-19.
2. Bu terim, İngilizce literatürdeki "Tax-Based Incomes Policy" terimine karşılık olarak kullanılmıştır.
3. Nitekim bu konuda bir araştırma yapan G. L. Perry, Amerikan ekonomisinde işsizlik oranı yüzde 5.5 un üzerinde yeterli süre ile tutulursa fiyatlarda bir miktar düşüş kaydedilebileceğini göstermektedir. Örneğin eğer işsizlik oranı yüzde 1 kadar

Bunlara rağmen, etkin bir stabilizasyon politikası meydana getirmede, sözkonusu "gelirler politikası" yararlı bir araç olabilir. Ancak bu, gelirler politikası ile vergi politikasının beraber yürütülmesi ile gerçekleştirilebilir.

İşte son zamanlarda ortaya konan bir kısım çalışmalar bu düşünce etrafında toplanarak Vergilendirmeli Gelirler Politikasının gelişmesini sağlamışlardır. Görüldüğü gibi model ekonomideki fiyat artışlarının genellikle üretim maliyetlerindeki artışlardan kaynaklandığını ve üretim maliyetlerinin de çokca ücret artışları yüzünden yükseldiğini kabul etmekle eski gelirler politikasına benzemekte; fakat bünyesinde vergi politikasını da taşıması ile ondan ayrılmaktadır.

Wallich-Weintraub modeli esas alınmakla beraber daha sonraları Seidman ve Lerner'in katkıları ile, aşağıda görüleceği üzere model hayli değişiklik kazanmış ve geliştirilmiş bulunmaktadır.⁴ Bu çalışmada, söz konusu model ele alınarak özetlendikten sonra teorik değerlendirilmesine yer verilecektir.

ESASLARI VE ÇALIŞMASI

Modelin savunucularına göre piyasada ekonomik dengenin bozulmasının başlıca nedeni mal ve hizmetlerin üretim maliyetlerinin artmakta oluşudur. Maliyet artışlarının da asıl kaynağı, produktiviteden daha fazla artış gösteren işçi ücretleridir. Özel kesim karar birimleri, hava kirlenmesinde olduğu gibi, ekonomik dengenin korunmasında da fazla duyarlı değillerdir.

Özel kesim kararları birbirinden kopuk ve kendi çıkarları doğrultusunda olduğu için piyasa mekanizmasının istenen düzeyde çalışmasına yol açmaktadır. Bu durum ise gene hava kirlenmesi durumunda olduğu gibi, toplumun refah düzeyini zedelemektedir. Çeşitli nedenler yüzünden özel kesim, serbest piyasa mekanizması içinde bu refah kaybını önleyecek kararlar alamaz. Bu kaybı önleyecek yaptırıcı etken, devletin koyacağı vergidir. Nasıl ki hava kirliliğini frenlemek ve onun zararlarını

artırılırsa, diğer şartlar sabitken, bir yıl sonunda fiyatlarda yüzde 0,3; üç yıl sonunda ise yüzde 0,7 miktarında düşüş olacaktır. Fakat yüzde 1 oranındaki işsizlik artışı ülkede her yıl 1 milyondan fazla işsiz ve 60 milyar dolar da üretim kaybı yaratacak demektir. Bu konuda bkz.; George L. Perry, "Slowing the Wage-Price Spiral: The Macroeconomic View", **Brookings Papers on Economic Activity-2**, The Brookings Institution, Washington, D.C., 1978, S: 270-273.

4. Bkz., Laurence S. Seidman, "Tax-Based Incomes Policies" **Brookings Papers on Economic Activity-2**, The Brookings Institution, Washington, D.C., 1978, S: 301-348., ve Abba P. Lerner, "A Wage-Increase Permit Plan to Stop Inflation", aynı yayın, S: 491-505.

azaltmak için vergi uygulanıyorsa, ücret artışlarını frenlemek için de vergi koyarak fiyat artışlarını frenlemek ve onun sebep olduğu refah kaybının önüne geçmek mümkündür.

Vergilendirmeli Gelirler Politikası ücretleri sınırlamak bakımından değişik biçimde ele alınabilir. Wallich-Weintraub'un önerdiği gibi yalnızca ceza değil, fakat Seidman ve Lerner'in modellerindeki ödül biçiminde de işçiye veya işverene uygulanabilir. Ancak, Seidman'a göre bunlar içinde en etkili olanı, işverene yüklenen vergi olacaktır.

Uygulamada, önce devletin o yıl için yüzde olarak ücret artış oranını belirlemesi gerekir. Bu orana "hedef-oran" da diyebiliriz. Yaptıkları ücret artışlarında bu hedef-oranı aşan firmalara ceza olarak normal vergi oranından daha fazla vergi uygulanır. Bu vergi ücret artışlarının hedef-ücret oranından daha düşük düzeyde tutularak onun enflasyonist karakterini bozmasını sağlayacak bir faktör olarak gösterilmektedir.

Konuyu bir örnekle ele almak yararlı olacaktır. Diyelim ki hükümet başlangıç yılı için bu politikaya uygun olarak ücret artışını ortalama yüzde 20 kabul etmiştir. Ücret artırmalarını bu yüzde 20 hedef-oran'ın içinde tutan firmalar, kârı üzerinden normal vergiye, diyelim ki yüzde 50 oranında bir vergiye tabi tutulurken, hedef-oran'ın üzerinde ücret artışı yapan firmalar ise, yaptıkları artış fazlalığına bağlı olarak, normalin üstünde bir vergiye tabi tutulacaklardır. Bu oranlar önceden belirlenmek zorundadır. Eğer normal vergi düzeyi yüzde 50 idi ise, yüzde 22 oranında ücret artışı yapan firma, gerçekleştirdiği kâr üzerinden örneğin yüzde 54; yüzde 25 düzeyinde ücret artışı yapmış olan bir firma da, diyelim, yüzde 60 vergiye tabi tutulacaktır. Görüldüğü gibi firmalar, yüzde olarak her birim fazla ücret artışı için, gittikçe artan oranda vergi vermek zorunda bırakıldıkları için, uyguladıkları ücret artışlarının maliyeti çoğalan hızla artış göstermektedir. Bunu göze alamayacakları için firmalar ücret artışı uygulamalarını hedef-oran'ın altında tutmaya gayret edeceklerdir.

Ücret artışlarının, hedef-oranının altında kalması Keynesyen model içinde, çarpan katsayısının değerini-azaltmasa bile-artırmamasını sağlayarak toplam talebin artış oranını kıracaktır; çünkü ücret artışlarının yavaşlaması, diğer gelir gruplarına oranla marjinal tüketim eğilimi daha yüksek olan ücretliler grubunun tüketim eğilimini frenleyecektir. Harcanabilir gelirdeki oranın reel olarak hedef-orandan aşağıda bulunması, marjinal tüketim eğiliminin de-enflasyon oranına bağlı kalmakla beraber-düşmesini sağlayacaktır. (Hedef oranın enflasyon oranından düşük olması, marjinal tüketim eğilimindeki düşmeyi artırır).

Wallich-Weintraub modeli esas alınmakla beraber Seidman'a göre, hedef-oran'ın altındaki ücret artışını sağlayabilmek için de teşvik olarak vergi indirimi uygulamasına gidilmelidir.⁵ Bu tutum aslında modeli tamamlayıcı bir rol oynayacaktır. Yukarıdaki örneği tekrar ele alırsak, diyelim ki firma yüzde 20 hedef-ücret artış oranının altında, örneğin yüzde 16 düzeyinde bir ücret artışını gerçekleştirmişse, bu defa firmaya yüzde 50 değil, fakat daha düşük oranda, örneğin yüzde 48 oranında vergi yüklemelidir. Böyle bir uygulama Wallich-Weintraub modeline kıyasla hem modelin eksik yönünü tamamlayacak ve hem de, düşük ücret ile birlikte onun sonucu olarak düşük vergi üretim maliyetinin düşmesini veya en azından artmamasını ve ayrıca toplam talebin de artmamasını sağlayacağı için fiyatlar genel düzeyinin düşmesi veya hiç değilse yükselmemesi gerçekleştirilmiş olacaktır. Başka bir deyişle, uygulanan düşük ücret ve düşük vergi bir yandan toplam arz fonksiyonunu sağa doğru zorlarken düşük ücret diğer yandan toplam talep fonksiyonunu sola doğru zorlayacak, yeni denge noktası frenlenmiş fiyatları gösterecektir.

Sendikaya bağlı olmayan işçi çalıştıran firmaların hedef oranın altında kalmayı başarabilecekleri normal olarak beklenir. Buna karşın güçlü işçi kuruluşları, yüksek ücret için firmaları zorlayacaklardır. Bu direnci de kırmak için yukarıda özetlenen uygulama aynen işçilere de uygulanacaktır: hedef-oranın üstünde ücret artışı sağlayanlarda daha çok vergi, altında kalanlardan, daha az vergi tahsili⁶ Model aşırı ücreti önleme bakımından, ödül değil fakat ceza sistemi üzerine kurulduğu zaman daha başarılı olacaktır. Çünkü, Seidman'a göre, geçmiş araştırma sonuçlarının da gösterdiği gibi vergi sonrası kâr oranlarının yüksek olması firmaları yüksek ücret artışına teşvik eder. Bu nedenle yüksek vergi, firmaların kâr oranlarını düşürerek onları aşırı ücret uygulamaktan caydıracak en etkili faktördür.

Bu arada, bazı firmaların yüklendikleri yüksek oranlı ücretin ve/veya bundan dolayı uğradığı vergi cezasının bir kısmını veya tamamını müşterilere yansıtması ile ilgili bir soru akla gelebilir. Çünkü, bu takdirde enflasyon körüklenmiş olacaktır. Fakat, Seidman'a göre bu tür firmalar piyasada bulunmakla ve bunlar elimine edilmemekle beraber bunların piyasada enflasyonist bir etkisi olmayacaktır; zira bu tür olaylar ender ve geçicidirler. Özellikle cezalı vergi oranının etkin düzeyde saptanması ve uygulanması halinde o türden firmalar üzerinde sistemin caydırıcılığı fazla olacaktır.

5. L.S. Seidman, **Op. Cit.**, S. 306-310.

6. *Ibid.*, S. 326-330.

Seidman, ayrıca, ceza oranının yapıcı bir düzeyde saptanması halinde modelin ücretler-arası dengesizliği gidereceği inancındadır. Eğer herhangi bir endüstride emek-gücü darlığı varsa, sistem işçilerin ve firmaların piyasa şartlarının gerektirdiği ölçüde davranmalarına mani değildir: Firmalar ceza-vergi'ye rağmen, bu cezanın oranı yapıcı ölçüler içinde kaldığı sürece, ücret artışına başvurarak ücretler arası nisbi dengesizliği giderinceye kadar emek talep edebileceklerdir.

Bilindiği gibi uzun-dönem anti-enflasyonist politika, para arzındaki artış oranının sınırlandırılmasını gerektirir. Seidman'a göre Vergilendirmeli Gelirler Politikası burada da ekonomiye yardımcı olacaktır; çünkü uzun-dönem politika içinde ekonomik daralma ve/veya işsizlik gibi kötü sonuçlar yaratmadan fiyat artışlarını düşürecek para arzı daralması bu model yardımı ile kolayca başarılabilir.

Nihayet, sistemin uygulanması ücret ve ücret-dışı gelirler arasındaki dağılımı sanılabileceği gibi ücretliler aleyhine kötüleştirici değildir.⁷ Ücret artış hızının bu sistemde belirli bir sınıra bağlı tutulmasının, gelir bölüşümünü ilk bakışta ücretliler aleyhine bozacağı düşünülebilir. Ancak unutmamak gerekir ki, gelir dağılımını ücretliler aleyhine geliştiren asıl faktör enflasyondur. Şu halde sistem gelir dağılımını ücretliler aleyhine değil, lehine çevirecektir; zira sistemin başarısı, enflasyonun yok edilmesidir. Ayrıca, hedef-oranın altında kalındığında sistem, aradaki fark oranında vergi indirimi yapılmasını öngördüğü için aslında etkin bir vergi indirim oranı ücretin reel değerinin korunmasını sağlamış olacaktır.

ÜCRET PERMİSİ

Yukarıda özetlenen vergilendirmeli gelirler politikası modeli, açıkça görüldüğü gibi geniş bir yönetim ve kontrol kadrosu gerektirmektedir. Daha sonra değinileceği üzere sisteme bu yüzden de ağır eleştiriler yöneltilmiştir. Ancak, sistemin yönetim ve kontrol kadrosu ile ilgili problemlerini ortadan kaldıracak ve uygulanması daha pratik görünümlü bir teklif A. P. Lerner'den gelmiştir.⁸

Lerner modeli, ücret artış hızının yavaşlamasını önceki modellerin gösterdiği gibi "vergi cezası" yoluyla değil, fakat piyasaya "ücret permisi" sürmek yoluyla sağlamayı önerir. Bu modelde firmalar geçen yıl uyguladıkları ücretin belirli bir yüzdesine kadar artış yapmaya izinli oldukları halde aralarından bazıları bu belirli oranı aşmak isteyebilirler. Ancak bunun için hedef-oran'a ulaşmamış firmaların permilerini satın almaları gerekir.

7. Ibid., S: 335-336.

8. Abba P. Lerner, **Op. Cit.**, S: 494-496.

Piyasadaki permilerin miktarı devletçe, fiyatı ise piyasa güçleri tarafından belirlenecektir. Bu modelde piyasa güçleri önceki modelin getireceği bürokratik, yönetim ve denetimle ilgili bütün sorunları da ortadan kaldıracak ve sistemi en etkili bir biçimde çalıştıracaktır. Önceki modelin ceza ve ödül sistemi de gene bu modelde devam etmektedir; çünkü permi satın alan firma için ödediği bedel ceza, satan için de ödül olmaktadır. Ancak, Lerner modelinin ücretliler üzerinde yaptırıcılığı görülemeyeceğinden, Seidman modeli ölçülerinde eksik ve başarısız kalacaktır.

SİSTEMİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İlk bakışta basit, kolay ve çalışır diye düşünülen modelin bazı zayıf yanları olduğu ve uygulanmasının birçok zorluk ve problemleri de beraberinde getirebileceği noktasında görüşler ortaya atılmaktadır. Herşeyden önce model fiyat artışlarının ücret artışlarından kaynaklandığını varsaymakta ve fiyat artışlarının durdurulabilmesini ücret artışlarının frenlemesine bağlamaktadır.⁹ Bu varsayım modelin uygulanma alanını ve süresini kısıtlayan, ve bu nedenle de başarı şansını peşinen azaltan ilk faktör olarak belirlemektedir. Zira model, fiyat artışlarının ücretlerdeki artışlardan kaynaklanmadığı durumlarda kullanılamayacaktır.

Kaldı ki çok defa olduğu gibi, ve özellikle enflasyon oranının hızlandığı dönemlerde fiyat artışlarının gerçek nedenini belirleyebilmek çok zordur. Başka bir deyişle, ücret artışları fiyat artışları yüzünden ortaya çıkmış ve fakat bazı nedenlerle fiyat artışlarının nedeni gibi hesaplanmış da olabilir. Bu durumda modelin uygulanması beklenen sonucu sağlamayacağı gibi, ücret artışlarını hiç bir zaman enflasyon kaynağı olarak görmeyen işçi kuruluşlarının da itirazlarına ve onların bu uğurda bazı önlemler almasına yol açacaktır.

İkincisi, ücret artış sınırı olarak belirlenen hedef ücretin hesaplanmasında herhangi bir ölçü saptanmamıştır, ve bu haliyle model tamamen subjektif bir karakter taşımaktadır. Onun bu karakteri ekonominin objektif ölçülerini ve bu arada endüstriler-arası ücretlerdeki nisbi eşitliği bozucu nitelikte görünmektedir. Firmaların herbirini eşit ücret artışına zorlamak, piyasada arz ve talep güçlerinin etkisini ve bu etkinin firmalar

9. Bkz: Alice Rivlin and members of the Congressional Budget Office, "Some Policy Options", **Economic Impact**, No: 21, 1978/1, S. 23; ayrıca, Henry C. Wallich, "Balancing Inflation and Unemployment", **Economic Impact**, No: 23, 1978/3, S. 60; W.J. Baumol and A.S. Blinder, **Economics: Principles and Policy** Harcour't Brace Jovanovich International edition, New York, 1979, S. 300; P.A. Samuelson and W.D. Nordhaus, **Economics**, twelfth edition, Mc Graw-Hill Book Company, New York, 1985, S. 256-257 E. Shapiro, **Macroeconomic Analysis**, fifty edition, Harcour Brace Jovanovich International Edition, New York 1982, S: 557-65.

arasındaki nisbi dengeyi sürdürme eğilimini bozacaktır. Nitekim A.Rees'-in de belirttiği gibi, "... farklı endüstrilere mensup olsalar bile aynı işi yapan kişilerin aşağı yukarı aynı ücreti almaları mantıki olduğu halde, farklı verimlilik oranları ile çalışan endüstrilerin aynı oranla fiyat artışı yapmasını beklemek de doğru değildir."¹⁰

Üçüncüsü, işçi kuruluşlarının ücret artışlarını böyle bir sınırlama içerisinde bıraktırmak istemeyecekleri açıktır. Özellikle, Milli gelir içinde ücret payları yıllar itibariyle artış gösteren ülkelerde işçi kuruluşlarının böyle bir kısıtmaya razı olmayacaklarını söyleyebiliriz; zira, fiyat artış oranları ücret artış hızından fazla olduğu zaman ve yerlerde gelir dağılımı sermaye lehine gelişirken sendikalar ücret artış hızını en azından enflasyon hızına çıkartmaya çalışacaklardır.

Dördüncüsü, sistemin ekonomide bazı karışıklıklara yol açacağı da düşünülebilir. Hedef-ücret artış oranının nasıl hesaplanması gerektiğinin başlıbaşına bir problem olması¹¹ yanında sistemin uygulanmasından bir süre önce toplu sözleşme ile ücret artışında bulunmuş olan firmaların durumu ne olacaktır? Böyle bir firma, bir yandan sistemin uygulanacağından habersiz olarak önceki kanunlar çerçevesinde toplu pazarlıkla kabul ettiği ücret artışlarını olduğu gibi ödemeye devam edecek, öte yandan da sözkonusu ücret artışının hedef-artış oranından fazlalığı ölçüsünde yüksek vergiye çarptırılacaktır. Bu durum ise gelir bölüşümünde adalet ilkesi ile bağdaşmaz görünmektedir. Ayrıca hedef-artış oranından yüksek artış sağlandığı için işçilerin de şimdi daha yüksek vergi ödemek zorunda kalmaları o işçi kesiminin en azından hoşnutsuzluğunu yaratacaktır. Eğer bu tür anlaşmalar şimdilik vergiden muaf tutulursa, bu durumda da belirli bir süre için sistem tam kapsamlı olmayacak, piyasada iki tür durum yaratılmış olacaktır.

Beşincisi, sistemi yürütmek ve ona işlerlik kazandırabilmek için bir yönetim ve kontrol kadrosunun oluşturulması ve bunun için de bir masraf yüklenilmesi kaçınılmaz görünmektedir.¹² Yönetim ve kontrol tamamen devletin üstlenmek zorunda olduğu bir külfettir; ve sistemin açıklanmasında gösterdiği basitliğe rağmen uygulamada birçok komplikasyonlarla karşılaşılacağı açıktır. Örneğin hangi firmanın hedef-artış oranını ne

10. Albert Rees, "New Policies to Fight Inflation: Sources of Skepticism", **Brookings Papers on Economic Activity-2**, The Brookings Institution, Washington, D.C., 1978, S. 463.

11. Bu konuda bkz: H.C. Wallich and S. Weintraub, **Op. Cit.**, S: 13-14; ve Larry L. Dildine and Emil M. Sunley, **Administrative Problems of Tax-Based Incomes. Policies**", **Brookings Papers on Economic Activity-2**, The Brookings Institution, Washington, D.C., 1978, S: 369-377.

12. **Ibid.**, S: 364-369; ve A. Rees, **Op. Cit.**, S: 467-473.

derece aştığını ve hangilerinin ne oranda bu hedefin altında kaldıklarını hesaplamak ve kontrol etmek pek de kolay bir iş olarak görünmemektedir. Ayrıca sorun yalnızca firmaların ödedikleri ücretlerin kontrolüne dayansa bile, bazı firmalar sözkonusu ücret ödemelerini nakit ve nakit-dışı ödemelerle yapmışlar¹³ ise bunları tam olarak hesaplamak büyük zorluklar, idare ve kontrol sorunları yaratacaktır. Bu konuda sonucu firmaların ifadesine bırakmak ise, yarardan çok zarar getirecektir. Eğer, diğer yandan, sistem yalnızca ücretlere değil de aynı zamanda fiyatlara da uygulanmak istenirse, bu durumda problem daha da büyük boyutlar kazanacaktır.¹⁴ Çünkü, ücrete uygulanması halinde işgücü birimi kolaylıkla tanımlanabilir; asıl zorluk ise, daha önce değinildiği gibi, ödemelerin belirlenmesinde kendini göstermektedir. Ödemeler de belirlendikten sonra yapılacak iş ikincilerin birincilere bölünmesinden ibarettir. Ancak üretimde firma için herhangi belli bir ünite söz konusu olmadığı birçok durumlarda satış fiyatını bulabilmek için toplam satış hasılatını toplam üretime bölmek mümkün olmayacaktır. Dildine ve Sunley bu konuda, her firma için bir fiyat indeksi hazırlamanın belki tek çare olacağını, ancak bunun da imkânsız denecek kadar zor olduğunu, çünkü bu durumda her bir çeşit üretim için firmaların özel ağırlık kullanmak zorunda kalacaklarını belirtmektedirler.¹⁵ Bütün bu zorlukların asgari düzeye indirilmesi için belki Dildine ve Sunley'in düşündükleri gibi, sistemin yalnızca ücretler için ve büyük firmalara uygulanması önerilebilir.¹⁶ Ancak burada da büyük firmalarla küçük firmalar arasındaki sınırın belirlenmesindeki ölçünün nasıl saptanacağı problem olmaktadır.

Altıncısı, bütün uygulamalara rağmen bazı firmaların hedef-ücret artış oranına uymamaları sözkonusu olabilir. Zira bazı firmalar, özellikle fiyat artışlarının yüksek olduğu dönemlerde spekülâtif amaçlı işlemlere girişerek yüksek kâr elde edebildikleri sürece, ücret artış hızının hedef-ücret oranından yüksek olması nedeniyle yüklenecek ceza-vergiye aldırış etmeyeceklerdir. Bunlar arasında, özellikle kendilerine yüklenen vergiyi müşteriye aktarabilenler, aktarmaları ölçüsünde sistemin yaptırıcılığın dan etkilenmeyeceklerdir. Açıkcası bu durumlarda haksız rekabet durumu ekonomide güçlenme fırsatı bulmuş olacaktır.

Bu tür firmaların ücret artırmaları diğer firmaların da ücret artırmalarına yol açabilir; bu durumda ise sistemin amacına ulaşması şüphelidir. Belki burada, hedef-ücret oranının tam saptanmasının ve ceza/mükâfat oranlarının da etkin bir düzeyde hesaplanmasının firmaların da

13. Bkz: L.L. Dildine and E.M. Sunley, **Op. Cit.**, S: 376-377.

14. *Ibid.*, S: 378-384.

15. *Ibid.*, S: 378.

16. *Ibid.*, S: 389.

işçilerin de itaatini sağlayacağı düşünülebilir. Çünkü aksi takdirde mevcut fiyat düzeyi ile kıyaslandığında firma yüklendiği vergiye rağmen kârlılık miktarını artırabilmiş ve işçi de gene cezaya rağmen şimdi daha yüksek net ücret elde etmiş olabilir. İşte bunları ortadan kaldıracak ölçüde etkin bir ceza/ödül oranı saptanması akla gelebilir. Ancak, sözkonusu “etkin oran” ın her firma için ve her dönem için değişiklik göstereceği ortadadır; çünkü firmaların talep ve arz fonksiyonları şartlara göre değiştikçe kârlılıkları da değişecektir. Şartların kendisine uygun olduğu bir anda ücret artışı yapan bir firma, yukarıda başka nedenlerle değinildiği gibi, diğer firmaların da ücret artışlarına neden olacağı için, etkin olarak saptanan ceza/ödül oranı etkinliğini gene yitirmiş olacaktır. Kaldı ki, etkin oranın hesaplanması bazı tahminleri de içerdiği için subjektif nitelikli kalmak zorundadır.

Sonucusu, bu tür bir uygulama üreticilerin uzun-dönem kararlarını etkileyecektir. Değişen şartlara göre her yıl veya yıl aşırı yeniden hedef-ücretler ve/veya vergi oranları değiştirilerek uygulanacağı için¹⁷ hem fiyat değişmelerinin hem de sözkonusu değerlerin ileriye ait belirsizlikleri yatırım kararlarını olumsuz yönde etkileyebilecektir. Bu ise yatırımın ve buna bağlı olarak da istihdam ve üretimin azalması demektir.

Akla gelebilen bu tür nedenler ve kuşkulardan, denilebilir ki, fiyat artışlarının asıl kaynağı ücret artışları olsa bile, uygulamaya geçmeden önce konu daha çok araştırmaya gerek göstermektedir.

17. Bu konuda bir örnek için bkz: L.S. Seidman, **Op. Cit.**, S: 325, Tablo: 2.